

ÇOCUK MAHKEMELERİ KANUNU ÜSTÜNE DÜŞÜNCELER

Prof. Dr. Kayıhan İÇEL

"Çocuklarımıza ve gençlerimize daima büyük önem vermiş olan Yüce Önder K. Atatürk'ü 100. doğum yıldönümünde minnet ve şükranla anıyoruz"

GİRİŞ

Batı Avrupa ülkelerinde çocuk suçluluğu ile mücadeleye başlanmasının oldukça eski geçmişi vardır. Gerçekten içinde bulunduğumuz yüzyılın ilk yarısında bu alanda kodifikasyon girişimlerinde bulunularak, çocuk mahkemeleri kanunları yürürlüğe sokulmuştur. Örneğin Almanyada 1923 yılında 42 paragraftan oluşan ilk Çocuk Mahkemeleri Kanunu yürürlüğe girmiş ve 1943'de de çok daha kapsamlı hükümler içeren bir kanunla konu yeniden düzenlenmiştir. Bugün de yürürlükte olan 1953 tarihli Alman Çocuk Mahkemeleri Kanunu ise küçük suçlulara ilişkin ceza hukukuna genel ceza hukuku karşısında bağımsızlık sağlama düşüncesini yansıtmaktadır¹.

Ülkemizde batı ülkelerindeki gibi bir çocuk mahkemeleri kanununun meydana getirilmesi ve böylece küçük suçlulara ilişkin ceza hukukuna bağımsızlık kazandırılması için girişimler 1979 yılının sonunda sonuç verebilmiştir. Böylece 7.11.1979 tarihinde kabul edilen 2253 numaralı "Çocuk Mahkemelerinin Kuru-

1) Bu konuda bk. İÇEL : Federal Almanya'da Genç Suçlular İçin Ceza Hukuku (İHFM., cilt XXXIV, sayı 1-4, s. 156 ve son.).

luşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun"² ötedenberi bu alanda bulunan boşluğu doldurmaktadır.

Aşağıda bu kanunun getirdiği esaslardan özellikle maddî ceza hukuku ile ilgili olanlar bilimsel bir sistematik içinde incelenecektir. İncelemelerimizde 6.11.1981 tarih ve 2552 sayılı kanunla yapılan değişiklikler de dikkate alınmıştır.

I. KANUNUN AMACI

Küçüklere ilişkin ceza hukukunun genel ceza hukukundan farkı, bu hukuk dalında "terbiye ve eğitim" amacının ön plânda olmasıdır. Özellikle ödetme hedefinin bu hukuk dalında izlenmesi düşünülemez. Esasen amacın farklı olması ayrı bir kanunun meydana getirilmesi gereksinmesini doğurmaktadır.

Terbiye ve eğitim amacı küçük suçlulara uygun yargılama zorunluluğunu da ortaya çıkarır. Bu zorunluluk ise, çocuk mahkemesinde açıklığın kaldırılması, terbiye hakkı sahiplerinin mahkemeye celpleri, küçüğün kişiliğinin araştırılması, kanunilik ilkesinin yumuşatılması ve özellikle yargılamanın hızlandırılması ve basitleştirilmesi zorunluluklarını sonuçlamaktadır. Bütün bunlarla birlikte uzmanlık esasına uygun çocuk mahkemelerinin varlığı gerekir. Terbiye ve eğitim amacının maddî ceza hukukundaki sonuçları ise, küçük suçlular için ceza hukukunun "Fail Ceza Hukuku" niteliğine sahip olması, uygulanacak yaptırımların derecelendirilmesi, genel ceza hukukunun bazı ceza ve tedbirlerinin bu özel ceza hukukunda uygulanmaması ve "çok suçta tek sorumluluk ilkesi" dir³.

2253 sayılı kanun yukarıdaki esasların büyük bir kesimini kabul ederek küçük suçluların terbiyesi ve eğitimi amacını izlediğini

2) RG. 21 Kasım 1979, sayı : 16816. Kanunun yayımı tarihinden bir yıl sonra yürürlüğe gireceğini belirten 46. maddesi, 12.11.1980 tarih ve 2340 sayılı Kanunla (RG. 14 Kasım 1980, sayı : 17160) değiştirilerek yürürlük tarihi olarak 21 Kasım 1981 öngörülmüş iken, 6.11.1981 tarih ve 2552 sayılı Kanun (RG. 10 Kasım 1981, sayı 17610) kanunun yürürlüğe girişini bu kez 1 Haziran 1982'ye ertelemiştir.

3) Bk. **Baumann** : Strafrecht, Allgemeiner Teil, 8. Auflage, Bielefeld 1977, s. 771; **İçel**, 8 ve son.

göstermiştir. Gerçekten kanun bir dereceye kadar uzmanlık esasına uygun çocuk mahkemelerinin kurulmasını öngördüğü gibi, duruşmaların gizliliği (25/1. m.), terbiye hakkı sahiplerinin duruşmalarda bulunmaları (25/2. m.), küçüğün kişiliğinin araştırılması (20. m.), hazırlık soruşturması sonunda kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi halinde dahi kanunun öngördüğü tedbirlerin uygulanabilmesi (19/2. m.), küçüklerin işlediği suçlarda ilk soruşturmanın yapılmaması (19/3. m.), küçükler hakkında şahsî dava açılmaması (23. m.), şikâyete bağlı suçlarda şikâyetten vazgeçilse dahi tedbirlerin uygulanabilmesi (24. m.), kamu hizmetlerinden yasaklılık ve genel güvenlik gözetimi altına alınma cezalarının küçükler hakkında uygulanmaması (12/2. m. 3. bent) gibi esaslara yer vermiştir.

II. KANUNUN KAPSAMINA GİREN KÜÇÜKLER

1. Suç işlemiş küçükler

a) Genel olarak

Kanunun 41. maddesi "bu kanundaki küçük deyimi suçu işlediği tarihte henüz 15 yaşını bitirmemiş kimseleri kapsar" diyerek TCK. 53 ve 54. maddelerinin kapsamına giren küçükler hakkında bu kanunun uygulanmasını, buna karşılık TCK. 55. maddesine giren 15-18 yaş arasındaki çocukların kanunun kapsamı dışında bırakılmasını öngörmüştür. Alman Çocuk Mahkemeleri Kanunu ise, 14 yaşına kadar olanlar, 14-18 ve 18-21 yaşları arasında bulunanlar olmak üzere üç yaş grubu saptamıştır. İlk grubun ceza sorumluluğunun hiç olmamasına, hatta haklarında tedbir dahi uygulanmamasına karşılık diğer yaş gruplarındaki küçükler Çocuk Mahkemeleri Kanununun hükümlerine tabi tutulmuştur. Bu kanunun 3. paragrafı gereğince, 14-18 yaşları arasındaki küçükler fiili işledikleri zaman ahlâkî ve fikrî gelişimleri itibariyle, fiilin hukuka aykırılığını kavrayabiliyor ve buna göre davranabiliyorlarsa sorumludurlar; bu yetenekten yoksun faillere ise hâkim vesayet hâkimi gibi tedbirlere hükmeder. Alman Kanunu (§ 105) 18-21 yaşları arasındaki suçlulara Çocuk Mahkemeleri Kanununun uygulanabilmesini iki durumla sınırlamıştır. Bunlardan biri, fiili işlediği zaman ahlâkî ve fikrî geliş-

mi itibariyle henüz 14-18 yaşları arasındaki bir küçük ile eşit durumda olması, ikincisi, failin işlediği fiilin tipik bir genç suçu (Jugendverfehlung) niteliğini göstermesidir.

Belirtelim ki, Çocuk Mahkemeleri Kanunumuz Ceza Kanunumuzun yaş küçüklüğü ile ilgili esaslarını izlemekte ve haklarında tedbir uygulanması olanağı bulunan küçükleri kapsamına almaktadır. Ceza Kanunu bakımından 15-18 yaş arasındaki küçüklere tedbir uygulanması esasen sözkonusu olmadığından bunların Çocuk Mahkemeleri Kanununun kapsamına alınmaması normaldir.

b) 11 yaşını bitirmemiş küçükler

Kanunun 11. maddesi "fiili işlediği zaman 11 yaşını bitirmemiş olanlar hakkında kovuşturma yapılmaz ve ceza verilmez. Ancak, fiil kanunen bir seneden ziyade hapis cezasını veya daha ağır bir cezayı müstelzim ise haklarında 10 uncu maddede yazılı tedbirlerden biri uygulanır" hükmünü koyarak TCK. 53. maddesindeki esası tekrarlamıştır. Kanunun 15. maddesine göre bu tedbirler en geç 18 yaşın bitimi ile son bulur.

c) 11 yaşını bitirmiş olup da 15 yaşını bitirmemiş küçükler

Fiili işlediği zaman 11 yaşını bitirmiş olup da 15 yaşını doldurmamış olan küçükler hakkında aşağıda belirteceğimiz inceleme yapılacaktır. Bu inceleme sonucunda ceza tertibine gerek olmadığı ortaya çıkarsa 10. maddede yazılı tedbirlerden biri uygulanır. Aksi halde bunlar hakkında, ölüm cezası yerine 15 yıl ve ömür boyu hapis yerine 10 yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezası verilecek, diğer cezalar yarıya indirilecek, fakat hükmedilecek bu cezalar her fiil için yedi yıldan çok olmayacaktır Bundan başka, bu yaşlar arasındaki küçüklere kamu hizmetlerinden yasaklılık ve genel güvenlik gözetimi altına alma cezaları uygulanamayacağı gibi, hükümlülükler tekerüre esas tutulamayacaktır. Kanun içtima halinde TCK. nun genel hükümlerinin uygulanacağını öngörmüştür (12. m.). Böylece karşılaştırmalı hukukta rastlanan "çok suçta tek sorumluluk ilkesi" benimsenmemiştir ki, bizce bu husus küçükler hakkında ceza hukukunun amaçlarına ters düşmektedir.

Çocuk Mahkemeleri Kanununun bu hükümleri 11-15 yaşlar arasındaki küçüklerin durumunu düzenleyen TCK. 54. maddesinin sisteminden bazı noktalarda ayrılmıştır. Ayrıldığı noktalardan ilki tedbirlerin uygulanması için gerekli koşuldur. Şöyle ki: TCK. 54. m. göre, 11-15 yaşlar arasındaki küçükler "farik ve mümeyyiz" olmadıkları takdirde haklarında ceza tertip olunmayacak ve ancak 'işlenen fiil bir yıldan fazla hapis veya daha ağır bir cezayı gerektiren cürümlerden" ise TCK. 53. m. sindeki tedbirlerden biri uygulanacaktır. Çocuk mahkemeleri kanunu ise, tedbir uygulanmasını 20. madde gereğince yapılacak incelemenin sonucuna bağladığı ve hakime bu konuda takdir hakkı tanıdığı gibi, fiilin ağırlığına ilişkin koşulu da bu yaştaki küçükler yönünden kaldırmıştır. Yani 11-15 yaşlar arasındaki çocukların işlediği fiil bir yıldan çok hapis veya daha ağır cezayı gerektiren cürümlerden olmasa dahi tedbirler yine de uygulanabilecektir. İki kanun arasındaki diğer bir fark tertip edilecek cezalarda kendini göstermektedir. Gerçekten TCK. 54. m. ömür boyu ağır hapis yerine 10 yıldan 15 yıla kadar ağır hapis öngördüğü halde, Çocuk Mahkemeleri Kanunu 10 yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasının hükmedileceğini belirtmiştir. Bundan başka, bu yaştaki çocukların bütün ağır hapis cezaları hapse çevrilecek ve yarıya indirilecek diğer cezalar da her fiil için yedi yıldan çok olmayacaktır.

d) 15 yaşını bitirmemiş sağır-dilsiz küçükler

2253 sayılı kanunun 12. maddesinin son fıkrası fiili işlediği zaman 15 yaşını bitirmemiş olan sağır-dilsizler hakkında kovuşturma yapılmayacağını ve bunlara 10. maddedeki tedbirlerin uygulanacağını öngörerek TCK. 57. maddesinin esaslarını tekrarlamıştır. Ancak 2253 sayılı kanunun 15. maddesi küçükler hakkında uygulanacak tedbirlerin en geç 18 yaşın doldurulmasıyla sona ereceğini belirttiğinden, 15 yaşını bitirmeyen sağır-dilsizlere uygulanacak tedbirler 18 yaşın doldurulmasına kadar sürecektir. Böylece 2253 sayılı kanun bu yaştaki sağır-dilsizlerin tedbir sürelerinin sonunu 24 yaş olarak belirleyen TCK. 57. maddesini ilgâ etmiş olmaktadır. Bizce, sağır-dilsizliğin özellikleri bunlara uygulanacak tedbirlerin daha uzun süre devam etmesini gerektirmektedir. Çocuk Mahkemeleri Kanununun bu durumu dikkate almaması yerinde değildir.

2. Korunmaya muhtaç küçükler

Kanun suç işlemeseler dahi korunmaya muhtaç küçükler hakkında tedbir uygulanmasına olanak tanımıştır. 14. maddeye göre, veli, vasi, bakmakla yükümlü olan kimse veya C. Savcısının talebi üzerine, beden, ruh ve ahlak gelişmeleri veya kişisel güvenlikleri tehlikede olan yahut ebeveynine karşı vahim bir itaatsizlikte bulunan küçükler hakkında, küçüğün bulunduğu yer ilçe ve merkez ilçe çocuk mahkemelerince 10. maddedeki tedbirlerden biri uygulanacaktır. Bu tür küçükler hakkında tedbir uygulanabilmesi için de bunların 18 yaşını bitirmemiş olmaları gerekir.

III. KÜÇÜKLER HAKKINDA UYGULANACAK TEDBİRLER VE CEZALAR

1. Tedbirler

a) *Tedbir uygulanmadan önce yapılacak inceleme*

Kanunda gösterilen tedbirlerin veya cezaların uygulanmasından önce, küçüğün aile, terbiye ve okul durumu, gidişatı, içinde yetiştiği ve bulunduğu koşullar veya bunlar gibi gerekli görülen sair hususlar çocuk mahkemeleri nezdinde görevlendirilmiş olan sosyal hizmet uzmanları veya yardımcıları ya da diğer uzmanlar aracılığı ile araştırılır. Ayrıca, işlediği suçun anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yönünden bedenî, aklî ve ruhî durumu yine uzmanlara tesbit ettirilir. Çocuk mahkemesindeki görevlilerin iş durumlarının elverişli olması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında herhangi bir engel mevcut bulunması halinde çocuk mahkemeleri sosyal durum araştırmasının yapılabilmesi için resmî veya özel kurum ve teşekküllerde çalışan uzmanları veya bu araştırmayı yapabilecekleri kanısına varılan kimseleri görevlendirebilirler.

Açıklayalım ki, sosyal, bedenî, aklî ve ruhî durum araştırmasını öngören 20. madde "gerekirse" bu araştırmaların yapılabilmesinden söz etmiş iken, 2552 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile bedenî, aklî ve ruhî durum araştırması mecburî hale getirilmiş ve sadece sosyal durum araştırmasının "gerekirse" yapılacağı belirtilmiştir. Bu değişiklik yerinde olmuştur. Zira, 12. madde gereğince 11-15 yaşlar ara-

sındakiler için tedbir mi yoksa ceza mı uygulanacağını saptamak bakımından bedenî, aklî ve ruhî durum araştırması esasen yapılacaktır. Uygun tedbirlerin verilmesi için ise sosyal durum araştırması gerekli olacaktır.

b) Öngörülen tedbirler

Küçüklere uygulanacak tedbirleri 10. madde göstermiştir. Buna göre: 1 — veliye, vasiye veya bakıp gözetmeyi üzerine alan akrabadan birine teslim, 2 — bakıp gözetmeyi üzerine alan güvenilir bir aile yanına yerleştirme, 3 — İbu maksatla kurulmuş çocuk bakım ve yetiştirme yurtlarına veya benzeri resmî yahut özel kurumlara yerleştirme, 4 — genel ve katma bütçeli daireler, mahallî idareler, bankalar, iktisadî devlet teşekkülleri ve bunların ortakları tarafından kurulmuş fabrika müessesesi veya ziraat işletmeleri veya benzeri teşekküllerle işyerlerine, yahut meslek sahibi bir usta yanına yerleştirme, 5 — resmî veya özel bir hastahaneye veya tedavi evine yahut eğitimi güç çocuklara mahsus kurumlara yerleştirme tedbirleri uygulanacaktır. Ancak, 11 yaşını bitirmemiş küçükler hakkında, veli veya vasi yahut bakmakla yükümlü kimseler tarafından yeterli tedbir alınması halinde mahkemece diğer tedbirler uygulanmayabilecektir. Küçüğün fiili işlediği zaman şuurunu ve hareketinin serbestisini tamamen kaldırarak surette akıl hastası olduğu anlaşıldığında ise, mahkemece resmî veya özel bir hastahaneye yerleştirilmesine karar verilecektir (13. m.).

Kanunun öngördüğü bu tedbirler TCK. 53. maddesinin öngördüğü tedbirlerden kapsamlıdır. Gerçekten 53. madde sadece devlet yönetim ve denetimindeki terbiye ve ıslah kurumuna yerleştirme ile ana, baba veya vasiye teslim tedbirlerini öngörmüştür. Çocuk Mahkemeleri Kanununun uygulanacak tedbirlerin sayısını karşılaştırmalı hukuk paralelinde⁴ çoğaltmasını olumlu karşılamaktayız. Bütün sorun bu tedbirlerin uygulamada gerekli özenle yürütülmesini sağlamaktır.

Burada aydınlatılması gereken husus, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 4. maddesindeki tedbirlerin Çocuk Mahkemeleri Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra 11-15 yaşları ara-

4) Bk. İçel, 171 ve son.

sındaki küçükler hakkında uygulanabilip uygulanamayacağıdır. Kanımızca, Çocuk Mahkemeleri Kanunundaki tedbirlerin amacı ile 647 sayılı kanunun 4. maddesinin amacı farklıdır. Gerçekten, 647 sayılı kanunun 4. maddesinin amacı kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncalarını ortadan kaldırmak olduğu halde, 2253 sayılı kanunun amacı küçüğün terbiyesi ve eğitimidir. Durum böyle olunca, Çocuk Mahkemeleri Kanununun 20. maddesine göre yapılacak inceleme sonunda 11-15 yaşlar arasındaki suç failine ceza uygulanması gerektiği takdirde, ceza kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza ise, bunun yerine 647 sayılı kanunun 4. maddesindeki ceza veya tedbirlerden birinin uygulanacağı doğaldır. Kaldı ki, bu yolla Çocuk Mahkemeleri Kanununda bulunmayan "aynen iade veya tazmin" gibi önemli bir tedbirin 11-15 yaşları arasındaki küçüğe uygulanması olanağı sağlanmış olacaktır.

c) Tedbirlerin değiştirilmesi ve kaldırılması

Gözetici, veli, vasi, bakıp gözetmeyi üzerine alan kimse ve C. Savcısı ile 10. maddede yazılı teşekkül veya kurumların yetkileri tarafından yapılan başvuru üzerine veya çocuk mahkemesi re'sen, küçük hakkında uygulanan tedbir yerine bir başka tedbir uygulamaya veya tedbiri tamamen kaldırmaya yetkilidir. Tedbiri değiştirmeye karar verecek mahkeme tedbire karar vermiş olan çocuk mahkemesidir (17. m.).

d) Geçici tedbirler

Kanunun 21. maddesine göre, C. Savcısı soruşturmayı yaparken gerekli görürse kanunun öngördüğü tedbirlerden birinin geçici olarak uygulanmasını çocuk mahkemesinden isteyebilir. Bu mahkeme suçun işlendiği yerdeki mahkeme veya küçüğün çıkarları gerektirdiği takdirde ailenin veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yer mahkemesidir (8. m.). Ancak acele hallerde küçüğün bulunduğu yerdeki çocuk mahkemesi de geçici tedbir alabilir (17. m. 2. fıkrası).

e) Tedbirlerin uygulanışı sırasında gözetim

aa) Genel olarak

Kanun (29 m.) suç işleyen küçükler tedbir uygulanması halin-

de, mahkemece üç yıla kadar gözetim altında tutulmasına karar verilebileceğini öngörmüştür. Böylece, suç işlememiş olduğu halde korunmaya muhtaç buldukları için haklarında tedbir uygulanan küçüklerin gözetim altına alınmaları olanaksızdır.

Kanımızca, kanunun gözetim süresini üç yıl ile sınırlaması doğru olmamıştır. Uygulanan tedbirin süresi kadar bir gözetim öngörülseydi daha yerinde olurdu.

bb) Gözeticiler

Kanunun öngördüğü gözetim çocuk mahkemeleri nezdine atanmış sosyal hizmet uzmanları, pedagog, psikolog ve psikiyatrlar tarafından yürütülecektir. Bu görevlilerin bulunmaması veya iş durumlarının müsait olmaması ya da görevin bunlar tarafından yapılmasında bir engel bulunması halinde bu gözetimi yapabilecek nitelikte olan kimseler görevlendirilir. Sosyal hizmet konularında faaliyet gösteren kurumlar gözetencilik yapabilecek kişilerin listesini her yıl-başı mahkemeye vereceklerdir. Mahkeme de her zaman bu kuruluşlardan aday göstermelerini isteyebilir. Gönüllü olarak bu görevi üstlenmek isteyen kimseler ise mahkemeye başvuracaklardır. Mahkeme bunların ahlâkı ve sosyal durumlarını inceledikten sonra seçtiği kimselerin isimlerini gözeticiler listesine alacaktır.

Gözeticilerin görevi, gözetimlerine verilen küçüklerin eğilim ve gidişatını devamlı olarak gözetmek, gerekli gördükleri takdirde veli, vasi veya diğer kimselerden bilgi toplamak ve bütün bunlar hakkında en az iki ayda bir çocuk mahkemesine rapor vermektir.

Gözetimin ne şekilde yapılacağı, bu işlerde çalıştırılan kimselerin yetiştirilmeleri ve görevleri ile ilgili sair ayrıntıları Adalet Bakanlığınca düzenlenecek bir yönetmelikle belirlenecektir.

2. Cezalar

a) Ceza uygulanabilmesi için koşullar

Kanun sadece 11-15 yaşları arasındaki küçüklere ceza uygulanmasını öngörmüştür. Bunlar hakkında ceza yaptırımının uygulanabilmesi için yukarıda belirttiğimiz ön incelemenin sonucunda suçun anlam ve sonuçlarını kavrayabilecek bedenî, aklî ve ruhî düzeyde

bulduklarının ortaya çıkması gerekir. Bu düzeyde değilse haklarında nasıl bir tedbir uygulanacağı yine 20. maddeye göre yapılacak inceleme ile saptanacaktır. Hangi cezaların uygulanabileceği 11-15 yaş grubu incelenirken yukarıda belirtilmiştir.

b) Cezanın ertelenmesi

aa) Koşullar

Küçük hakkında hükmedilen ceza, ağır veya hafif para cezası veya üç yıla kadar hürriyeti bağlayıcı ceza ise ertelenme olanağı vardır. Bu cezaların ertelenebilmesi için, küçüğün daha önce para cezasından başka bir ceza ile hükümlü olmaması ve mahkemenin geçmişteki haliyle ahlâkî eğilimlerine göre cezanın ertelenmesinin ileride cürüm işlemekten çekinmesine neden olacağı görüşüne ulaşması gerekir (38. m.). Görüleceği üzere, Çocuk Mahkemeleri Kanunu 647 sayılı kanunun 6. maddesinin 2. fıkrasındaki 15 yaşını bitirmemiş küçüklerle ilgili erteleme hükmünü ilgâ etmiştir. Gerçekten, 647 sayılı kanun bu yaştaki küçüklerin iki yıla kadar olan ağır hapis cezaları ile üç yıla kadarki hapis cezalarının ertelenebilmesini öngördüğü halde, Çocuk Mahkemeleri Kanunu üç yıldan çok olmayan tüm hürriyeti bağlayıcı cezaların ertelenmesi olanağını sağlamıştır.

bb) Deneme süresi

Kanunun öngördüğü deneme süresi bir yıldan üç yıla kadardır. Mahkeme bu sınırlar içinde kalmak koşulu ile deneme süresini saptayacaktır. Bu şekilde, TCK. 95. m. sinin kabahatler için bir yıl cürümler için beş yıl olan deneme süreleri bundan böyle küçüklerle uygulanamayacaktır.

Kanunun getirdiği diğer bir yenilik cezası ertelenen küçüğün deneme süresi içinde gözetime tabi tutulabilmesidir. Cezaların ertelenmesi bir af olmayıp, suçlunun yeniden sosyalleşmesini sağlamak amacını güden bir müessese niteliğini gösterdiğine göre, deneme süresi içinde hükümlünün gözetim altında bulundurulmasında büyük yarar vardır. Öteden beri savunduğumuz bu görüşün⁵ hiç olmazsa küçükler yönünden kabul edilmesinden mutluluk duymaktayız.

5) Bk. İçel : Hürriyeti Bağlayıcı Cezalara Seçenek Olan Müessese-

Mahkeme küçüğü deneme süresinde belirli bir meslek veya sanat öğrenmek, belli yerde ikamet etmek ve alkollü içki kullanmamak veya bunlar gibi diğer bazı yükümlülüklerle tabi tutabilir. Küçük bu yükümlülükleri yerine getirmeyebilir veya deneme süresi içinde kastî bir cürüm işlerse, mahkeme hükmolunan cezanın aynen çektirilmesine veya vahim görülmeyen durumlarda deneme süresinin yarı oranında uzatılmasına karar verir. Böylece mahkemeye deneme süresini uzatma olanağının tanınması çok yerinde olmuştur. Gerçekten, cezaların ertelenmesi müessesesinin suçlunun resosyalizasyonunda daha etkin olması için deneme süresinin sabit olmaması, duruma ve koşullara göre uzatılabilip, kısaltılabilmesi gerekir. Örneğin, Federal Almanya Ceza Kanunu deneme süresinin alt ve üst sınırlarını 2-5 yıl gösterdikten sonra, mahkemece tayin edilen sürenin sonradan bu sınırlar içinde kısaltılabilip, uzatılabileceğini öngörmüştür (§ 56 a). Bu nedenle, Çocuk Mahkemeleri Kanununun sınırlı biçimde de olsa deneme süresinin sonradan değiştirilebilmesini kabul eden ve böylece Ceza Kanununun sisteminden ayrılan hükmünü önemli bir gelişme saymaktayız.

c) Cezaların infaz edileceği yer

Kanunun 36. maddesi gereğince, haklarında ceza tertip edilen küçükler hükmün infazına başlandığı tarihte 18 yaşını doldurmamışlarsa cezaları çocuk ıslah veya çocuk cezaevlerinde çektirilecektir. Bunlar hakkında çocuklara ait cezaların infazına ilişkin diğer kanunlar ve tüzüklerin 2253 kanuna aykırı olmayan hükümleri de uygulanır.

Söylememiz gerekir ki, ülkemizin ceza infaz kurumları alanında çok esaslı bir reforma girişilmedikçe, ceza infaz kurumlarının bugünkü perişan durumunda bu tür hükümlerden hiç bir şey beklenmemelidir.

---

lerdeki Gelişmeler ve Türk Ceza Sisteminin Bu Yönden Değerlendirilmesi (Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında Türk Ceza Kanununun 50 Yılı ve Geleceği Sempozyumu, İstanbul 1977, s. 340. Bu görüşümüze yapılan itiraz ve itiraza verdiğimiz yanıt için bk. s. 366, 367).

d) Şartla salıverme

Çocuk Mahkemeleri Kanunu küçüklerin şartla salıverilmeleri yönünden 647 sayılı kanunun 19. maddesinin öngördüğü koşullardan ayrılmış değildir. Kanun 39. maddesinde sadece şartla salıverilen küçüğün genel güvenlik gözetimi altında bulundurulmasını önlemiş ve gözetimin esaslarının saptanmasını çocuk mahkemesine bırakmıştır. Doğaldır ki, çocuk mahkemesinin gözetim esaslarını Çocuk Mahkemeleri Kanununun düzenlediği gözetim sistemi ile uyumlu biçimde saptaması gerekir.

Görüşümüze göre, küçüklere ilişkin şartla salıverme koşullarının diğer mahkûmların tâbi olduğu koşullara oranla yumuşatılması gerekirdi. Çünkü, küçük suçluların yeniden topluma kazandırılması için tüm kapıların açılması zorunludur.

SONUÇ

Çocuk Mahkemeleri Kanunu hukuk sistemimizin önemli bir gereksinmesini karşılamaktadır. Çocuk suçluluğu ile mücadelede genel ceza kanunları ile başarı gösterilemeyeceğini anlayan kanun koyucu bu kanunla geç de olsa ülkemizi batı ülkelerinin paraleline sokmuştur. Temennimiz, yeni bir erteleme olmaksızın kanunun 1 Haziran 1982'de yürürlüğe girmesidir.

Kanunun bu alanda oldukça ayrıntılı bir düzenleme getirmesi olumlu bir davranıştır. Gerçekten Küçükler Hakkında Ceza Hukukuna bağımsızlık kazandırmadan çocuk suçluluğu ile mücadele olanaksızdır. Bağımsızlık için ise küçük suçlularla ilgili yargılama ve sorumluluğun temel esaslarını ayrıntılı biçimde düzenlemekten başka çıkar yol yoktur.

Ancak şunu unutmamak gerekir ki, kanunları yapmak kadar, belki de ondan da önemli olan getirilen hükümlerin uygulamada işlerliğini sağlamaktır. Bu nedenle kanun koyucunun bu reform girişimini hedefine ulaştırmada adalet örgütüne büyük görev düşmektedir.